

MEEUWENSLAAPPLAATSSEN IN DE RANDMEREN EN HET VECHTPLASSENGBIED

Dick A. Jonkers

Vrijwel het hele jaar door zijn in de streek tussen het Amsterdam-Rijnkanaal en de Eem meeuwen te zien. In het broedseizoen zijn het de Kokmeeuwen uit de kolonies in het Vechtplasgebied en het Gooi. Soms zijn het rondzwervende niet gepaarde meeuwen van verschillende soorten.

Na de broedperiode verlaten de meeste Kokmeeuwen de streek. Hun plaats wordt ingenomen door meeuwen uit Scandinavië, Finland, de Baltische landen en Rusland, wat uit ringvondsten en vangsten valt af te leiden.

Van de soorten is de Kokmeeuw het talrijkst, Stormmeeuwen zijn in veel kleiner aantal aanwezig. Kleine aantallen Zilvermeeuwen, een enkele Grote mantelmeeuw en sporadisch een Kleine mantelmeeuw houden zich ook in de streek op.

Als foerageergebieden worden de randmeren en andere wateren, vuilnisbelten, graslanden en vooral in de winter de dorpen en steden gebruikt. Aan het eind van de dag worden de voedselgebieden verlaten en vliegen de meeuwen al zwervend, met het vorderen van de dag steeds meer in vaste richtingen weg.

Dit verschijnsel wordt slaaptrek genoemd. Evenals vele andere vogelsoorten maken meeuwen gebruik van vaste gezamenlijke slaappleatsen.

Voor een hoofdstuk in de "Avifauna van het Gooi e.o." over slaappleatsen van vogels en tellingen van de soorten en aantallen vogels die daarop aanwezig zijn bestond behoefte aan meer gegevens over meeuwen en hun slaappleatsen.

Een serie tellingen van december t.e.m. maart was het gevolg. Hieronder volgt een voorlopig overzicht van de voornaamste resultaten.

In eerste instantie moest worden geprobeerd de slaappleatsen te vinden. Normaal gebeurt dit door de vliegrichtingen van meeuwen te volgen. Men komt dan bij de voorverzamelplaatsen terecht, waar vandaan de meeuwen naar de eigenlijke slaappleatsen vertrekken. Hiervoor worden grote open wateren gebruikt. Omdat er weinig potentiële slaappleatsen binnen het werkgebied van de vogelwerkgroep voorkomen werd besloten deze tijdrovende voorbereiding achterwege te laten. In plaats daarvan werden alle wateren die in aanmerking kwamen vlak voor het invallen van de avond bezocht. Uiteindelijk bleven de in gebruik zijnde slaappleatsen over.

In het Vechtplasgebied: Spiegelpolder/Blijkpolder, Wijde Blik, Loosdrecht Vierde/Vijfde Plas en de Breukelerveense Plas (Stille Plas). Van de randmeren het Gooimeer bij de Zanddijk en het Eemmeer bij de Stichtse Brug.

Hierna werden de teldata voor het seizoen 1984/1985 gepland: 1 december 1984, 26 januari 1985 en 9 maart 1985. Door de koude-inval in januari waren alle wateren op twee na dichtgevroren. In verband hiermee werd op 16 februari een extra telling ingelast. De reden om een serie tellingen uit te voeren werd gevormd door de gedachte dat het verloop van de soorten en aantallen meeuwen gedurende de winter gevolgd moest worden.

Elke slaappleats werd geteld door verschillende personen, die ieder een sector rond de slaappleats in de gaten hielden. Alleen van dit deel noteerden zij de binnenkomende meeuwen. Bij het begin van de telling werden altijd eerst de reeds aanwezige meeuwen opgeschreven en de verhouding Kokmeeuw - Stormmeeuw bepaald. Soms was het niet goed mogelijk deze soorten van elkaar te onderscheiden. De slaappleatsen werden op de vermelde data vanaf 1½ tot 2 uur voor het donker worden onderzocht.

De strenge winter dreigde bijna alles te laten mislukken.

Tijdens de vorstperiode van 4-21 januari lag alleen de Spiegelpolder open en was er een wak in de Wijde Blik. Een vrijwel identieke situatie ontstond bij de volgende vorstperiode die tot ver in februari aanhield. Op de meeste slaappleatsen was er ijs i.p.v. water. Bovendien werd op de meeste plaats en waar anders de meeuwen zaten, tot het donker geschaatst.

Het zal niemand verbazen dat de koude perioden een enorme invloed hebben gehad op de aantallen (tabel 1).

Tabel 1. Soorten en aantallen meeuwen op de slaappleatsen in de randmeren en het Vechtplassengebied.

slaappleats	Teldatum	Soort			
		Grote mantelmeeuw	Zilvermeeuw	Stormmeeuw	Kokmeeuw
1. Spiegelpolder/Blijkpolder	"	-	5	421	2671
2. Wijde Blik	"	-	10	4	1478
3. Vierde Plas	"	-	65	400	5900
4. Breukelerveense Plas	"	14	805	488	13213
5. Zanddijk	"	73	27	5	247
6. Stichtse Brug	"	-	112	300	3420
Totaal		87	1024	1618	26929
		Grote mantelmeeuw	Zilvermeeuw	Stormmeeuw	Kokmeeuw
1. Spiegelpolder	26-1-1985	-	-	331	2428
2. Wijde Blik	28-1-1985	30	-	600	3400
Totaal		30	-	931	5828
	16-2-1985	Kok/Stormmeeuw	Zilvermeeuw	Stormmeeuw	Kokmeeuw
1. Spiegelpolder	"	-	-	364	1090
2. Wijde Blik	"	-	756	1031	13238
5. Zanddijk	"	-	107	49	5248
6. Stichtse Brug	"	1225	210	-	-
Totaal		1225	1073	1444	19576
	9-3-1985		Zilvermeeuw	Stormmeeuw	Kokmeeuw
1. Spiegelpolder	"		-	288	672
2. Wijde Blik	"		-	225	2214
3. Vierde Plas	"		42	413	12229
4. Breukelerveense Plas	"		13	206	9762
5. Zanddijk	"		28	40	4649
6. Stichtse Brug	"		100	150	6500
7. Derde Plas	"		-	-	650
Totaal			183	1322	36676

Uit de gegevens van de tellingen blijkt dat sommige slaappleatsen tegelijkertijd ook voorverzamelplaatsen zijn. Het Gooimeer t.h.v. de Zanddijk was zo'n plaats. Vlak voor het donker verplaatsten de meeuwen zich voor het grootste deel naar het midden van dit randmeer. Bij de Stichtse Brug werd dit verschijnsel eveneens vastgesteld. Een deel bleef overnachten, anderen vlogen richting Zuidelijk-Flevoland. Het grootste deel ging altijd op de wieken in de richting van de Huizer Pier, waar de eigenlijke slaappleats moet liggen. Tijdens de volgende serie tellingen in het seizoen 1985/1986 zal deze slaappleats onder de loupe worden genomen. Ook moet er nog een slaappleats ter hoogte van Muiden liggen. Bij Weesp werden geregeld in noordelijke richting vliegende meeuwen gezien. In de Vecht bleek de Nes een voorverzamelplaats voor de Spiegelplas te zijn. Hier werden Zilvermeeuwen gesignaleerd in aantallen die niet op Spiegelplas werden gezien. Op 9 maart vlogen bij de Breukelerveense Plas geregeld meeuwen weg in de richting van de Derde Plas. Totaal ging het om 1317 Kokmeeuwen en 83 Zilvermeeuwen. Op de Derde Plas werd deze aanvoer vastgesteld en 1750 meeuwen geteld. Hiervan bleven 650 Kokmeeuwen overnachten, de rest verdween in de richting van de Wijde Blik. Daar lagen de aanvliegrichtingen hoofdzakelijk tussen noord en noordwest. De groep van 1100 Kokmeeuwen moet ergens anders zijn gebleven, maar is niet gezien. Er is alleen een waarneming van een kleine groep meeuwen die over de Wijde Blik heel hoog over vloog en in noordwestelijke richting verdween. Verder is er nog een opmerkelijke waarneming op 16 februari van een groep van 8 Zilvermeeuwen. Zij arriveerden zeer hoog uit de richting Utrecht boven de telpost aan de Lambrechtskade bij de Wijde Blik. De telpost aan de andere zijde van het water nam ze eveneens hoog overvliegend waar, evenals de waarnemers bij de Spiegelpolder. Bij de Zanddijk werd ook een groep van 8 Zilvermeeuwen waargenomen die hoog overkwam en in de richting van Zuidelijk-Flevoland verdween. Het is niet waarschijnlijk dat dit dezelfde groep is geweest. Na de Spiegelpolder zou de groep dan sterk naar het oosten zijn afgebogen om daarna weer de richting te corrigeren en in noordelijke richting verder te vliegen. De waarneming laat zien dat Zilvermeeuwen grote afstanden kunnen afleggen om naar geschikte slaappleatsen te trekken. Deze slaappleats zou noordelijk van de Oostvaardersdijk in het IJsselmeer kunnen liggen.

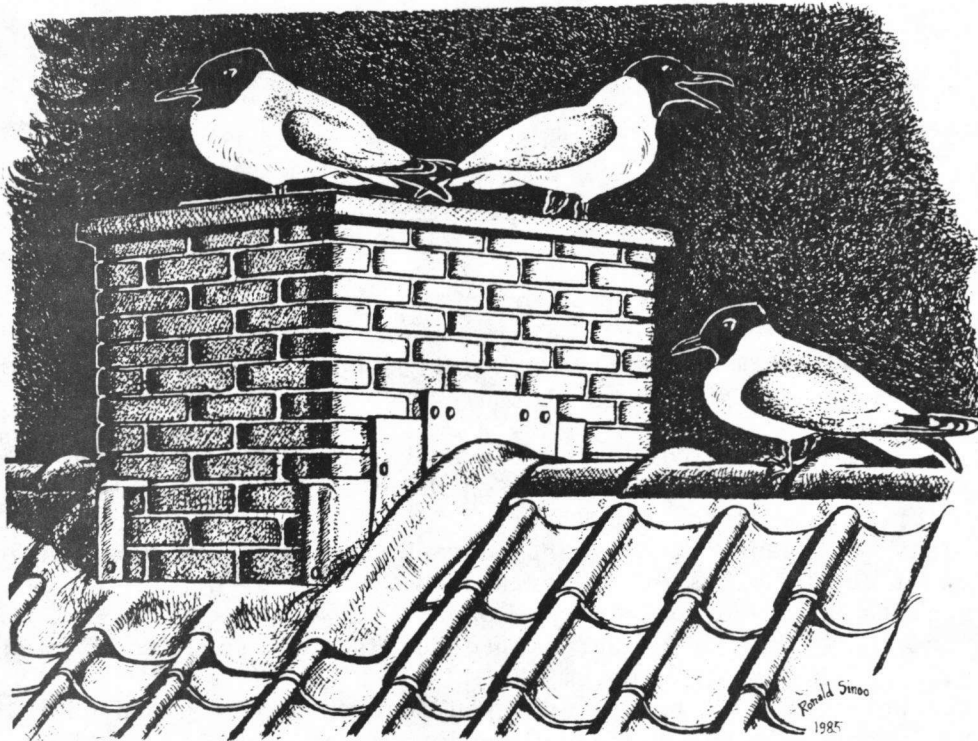
De gegevens wijzen uit dat de Kokmeeuwen op alle slaappleatsen de talrijkste soort is, waarbij het om enkele tienduizenden exemplaren gaat. De aantallen bij de Spiegelpolder waren tijdens de december en januari telling vrijwel gelijk. Voor de Stormmeeuw was het verschil tussen het minimum en maximum aantal niet erg groot.

Het aantal Stormmeeuwen bleef bij alle tellingen ongeveer tussen de 900 en 1700 exemplaren. De foerageergebieden van deze soort beperken zich hoofdzakelijk tot de graslanden, in tegenstelling tot de Kokmeeuw die zich veel tussen de bebouwing waagt.

Het aantal Zilvermeeuwen was groter dan werd verwacht. De tellingen in december en februari kwamen uit rond de duizend exemplaren. In januari ontbraken zij, in maart was hun aantal beduidend lager dan bij de andere tellingen. Het voorkomen in grote tot zeer grote aantallen houdt verband met de aanwezigheid van open vuilnisbelten.

Grote mantelmeeuwen werden alleen bij twee eerste tellingen gesignaleerd, hun aantallen bleven klein.

Tijdens de januari telling waren alleen de Wijde Blick en de Spiegelpolder in gebruik. De draagkracht van deze slaappleatsen was op dat moment kennelijk niet groot genoeg om alle meeuwen uit de regio op te vangen. Er zijn aanwijzingen dat een deel van de meeuwen in januari zuidoostelijk, richting grote rivieren trok. Dit werd bij Maarsenbroek en bij Utrecht en de Bilt waargenomen.

Mogelijk hebben de meeuwen die bij de eerste plaats overvlogen in de havens bij Lage Weide overnacht. Waar de overige meeuwen zich ophielden kon niet worden achterhaald. In de verre omgeving was geen open water te vinden.

Op het dichtgevroren Alkmaardermeer, normaal een grote slaappleats was geen meeuw te vinden. Alle vogels waren uitgeweken naar het Noordzeestrand (mondelinge mededeling C.Scharringa).

In het rivierengebied rijk aan slaappleatsen op zand-en grindgaten waren de meeuwen uitgeweken naar aan open water grenzende gebieden. De meeuwen van het gat bij Boven-Leeuwen overnachtten op de strandjes langs de rivier (mondelinge mededeling L.v.d.Bergh).

Bij de Stichtse Brug sliepen kleine aantallen meeuwen tijdens laag water op zandbanken die vrij kwamen. Toen in februari weer bijna alle wateren waren dichtgevroren, kon worden geconstateerd dat de Wijde Blick de functie als slaappleats van de Breukelerveense Plas en de Vijfde Plas had overgenomen. De hoofdmacht van de meeuwen kwam uit die richting.

Op 6 februari werd even ten zuiden van de brug over het Amsterdam-Rijnkanaal t.h.v. Loenersloot een voorverzamelplaats van $\pm$ 115 Kokmeeuwen ontdekt. De meeuwen vlogen later weg in noordwestelijke richting evenals tientallen Zilvermeeuwen.

De Vinkeveense Plassen en de Botshol lagen dicht. Een kwartier ervoor waren bij de Ronde Hoep t.h.v. Abcoude ook al tientallen Zilvermeeuwen in dezelfde richting vliegend gezien.

Het voert te ver om alle interessante feiten die werden verzameld hier weer te geven. In de avifauna zullen zij uitgebreid worden gepubliceerd.

De tellingen worden de komende herfst en winter voortgezet.

Leden die ervaring willen opdoen en willen proeven van de speciale sfeer die rond de tellingen hangt kunnen zich opgeven, telefonisch 03434-51109 of schriftelijk Juffersland 16, 3956 TT Leersum. Ieder wordt ingedeeld bij ervaren telploegen.

Hierbij dank aan alle medewerkers t.w. R.de Beer, A.B.v.d.Berge, B.v.d.Berg, R.v.Beusekom, J.W.Boerhout, N.Dwars, L.J.Dwars-van Achterberg, W.Duurland, H.Hardon, P.Helsper, M.Hinterding, P.Hinterding, P.v.Iersel, J.de Jonge, D.A.Jonkers, M.Jonkers, E.Lam, M. Loohuizen, F.Majoor, R.Moolenbeek, M.v.d.Pol, H.Russer, H.W.de Soete, A.Stoker, T.Stoker, T.v.Velsen, J.Verheij, A.Vermeule, M.Verschuren, C.Westeneng.